

delegace je třeba se jinak chovat. Jejich přítomnost měla však takový účinek, že se projevila u vás ochota uznat vůli Slováků žít svobodně. Dr. Stránský nemá však už možnosti, aby mluvil jménem tří. Chcete, aby s vaší osobou byla opět spojena nějaká negativní věc?

Stránský: Vy víte, co jsem negoval doma.

Kopecký: Domníval jsem se, že zdejší prostředí bude na vás působit a že zanecháte casuistických hříček. Nevím, proč jste právě takovým výbojným mluvčím. Žádám vás, zanechte těch formulí a v tomto slovanském prostředí vyjděte vstřícně.

Ursíny: V roce 1943 jsme řekli jasně, že nechceme mít republiku takovou, kde by byly dvě vlády a dva sněmy, protože by to nebyl jednotný stát. Teď z toho jednání vysvítá, že to nemá být ani dualismus ani federace, ale že se určitá částka kompetence přenesne na orgány domácí na Slovensku. Stránský se tím zmínil, že by rád vyslechl, co říká Dr. Šrobár. Nezáleží mu na tom, co říkáme my ostatní. Bude-li se mluvit tak, pak je jednání zbytečné.

Šrobár: Debata je dost trapná. My se dohodnout musíme. Vláda by nemohla na Slovensko jít v tom stavu, že by tři nebo čtyři strany nesouhlasily. Nedohoda by nezůstala v tajnosti a bylo by zase pro nás neštěstím, že je tu částka českého národa, která nepřeje Slovákům. Uznávám, že prohlášení Stránského není tak nepříznivé Slovákům, ale schází tam některé konkrétní věci. Kdyby jste je tam vložil, váš výklad by se mohl přijat. Vy jste mistrem slova. Slováci vás poslouchali jako kazatele a jmenovitě slovenské ženy. I toto je kulatě napsáno. A my toto, jak je, nemůžeme přijmout. Opakujeme, že nevidím i v tomto vašem dodatku stín zlomyslnosti a nepřejícínosti. Dejte to do prostého lidového stylu. Vy se bojíte orgánů vládních. Ale hleďte, vy tu říkáte totéž. Uznáváte, že tyto orgány přispěly k odstranění sporů a teď nám říkáte, že do budoucna to není pro vás závazné.

Stránský: My jen nechceme zavazovat národ.

Šrobár: Vždyť my tam k vám nepůjdeme. Ale věřte, mají-li se chyby minulosti odčinit, jinou formou to nepůjde.

Stránský: Zůstali jsme tu jen, abychom vyslechlí slova dr. Šrobára. (Ke Šrobárovi): My se jistě dohodneme.

Po tomto projevu Stránského národní socialisté vstali a všichni společně opustili zasedací místnost, čím bylo další jednání o slovenské otázce znemožněno. Rada Hála, delegát lidové strany, odmítl solidarizovat se s nár. socialisty a zůstal v zasedací místnosti.

Tím byla schůze 25. března skončena.

AÚD KSC Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[134]

1945, 26. březen. Moskva. — Zápis o jednání představitelů tří socialistických stran, zástupce strany lidové a zástupce Slovenské národní rady o návrhu vládního programu a struktury nové vlády.

Předsedal: B. Laušman.

David: čte jménem národně-socialistické skupiny prohlášení, ve kterém se praví:

Ve včerejší schůzi při debatě o poměru Čechů a Slováků došlo ke zjevu, který, kdyby se opakoval, mohl by ztěžovati vzájemnou dohodu o spolupráci socialistických a demokratických složek československého lidu. Náš postup a některé naše návrhy byly označeny za nedostatek dobré vůle dospět k dohodě se Slováky. Konstatujeme, že jsme neměli nic jiného na mysli než bratrskou dohodu se Slováky a ani včerejší vývody a návrhy dr. Stránského, které se daly s naším plným souhlasem, nesledovaly jiného účelu. Proto odmítáme s největší rozhod-

ností osobní útok na dr. Stránského, který mluvil za čs. národní socialisty, protože byl jimi k tomu pověřen.

Po nové poradě národně-sociální skupina přijímá konečnou formulaci jak ji navrhla Slovenská národní rada, při čemž jsou nám hlavně směrodatná vysvětlení se slovenské strany, že se tím v meritu nijak nepředbíhá konečná dohoda Čechů se Slováky až bude osvobozena celá Československá republika.

Gottwald: Velmi vítáme prohlášení ve věci Slovenské národní rady a je nám to důkazem, že kolegové národní socialisté skutečně ukázali dobrou vůli v otázce, která je pro ně velmi choulostivá. Chápeme zejména, že pro národní socialisty je to velmi těžké. Jestliže se naši přátelé cítili uraženi, prosím, aby mi odpustili.

Srobár: Srdečně děkuji za toto prohlášení.

Novomeský: Několik slov k první části. Vy jste se tu pobili kvůli nám? Jsme rádi, že jste se pobili zde, u tohoto stolu, a že věc je nyní uspokojivě vyřešena.

Laušman: Děkuji, že skončil tento incident. Děkuji národním socialistům i komunistům. Považujeme tím věc za vyřízenou. A myslím tedy, že kapitola VI. je přijata jednomyslně.

Majer: činí dotaz, zda se přesunutí té vojenské části kapitoly šesté ponechává redakci.

Husák: Zdá se účelnější, aby to tam zůstalo.

Husák dále oznamuje, že další poznámky k programu vlády přečte Ursíny a že jinak je slovenskou delegací program přijatý.

Ursíny: Nejasný je nám dekret o svolání Prozatímního národního shromáždění. Jak se to provede?

Gottwald: V dekretu je to jako tady. Modus voleb bude ještě stanoven. Princip je, že prozatímní národní shromáždění má vyjít z národních výborů a ne z voleb všeobecných a přímých. Podrobnosti jsou ještě otevřeny k diskusi.

Styk: Národní výbory dnes konstituované nepovažujeme za definitivní. Ale budou konstituovány na podkladě určitých dohod.

Ursíny se táže, jak je to myšleno na straně druhé se „všemi složkami národa“.

Styk: žádá, aby na straně deváté byla učiněna vložka o předmnichovských hranicích, aby nám Poláci nemohli nic vzít.

Kopecký: podává totéž vysvětlení jako v debatě české delegace.

Ursíny: žádá přestylisování kapitoly sedmé a dále, aby na straně dvanácté byla věková hranice volební stanovena na 20 let.

Styk: připomíná, že na straně 12 má být doplněna „podle dekretu presidenta republiky o trestání válečných zločinců“.

Gottwald: Kapitola sedmá bude ještě jednou projednávána vzhledem k jednotlivým událostem, které se mezitím staly.¹

Drtina a Ursíny navrhuje další stylistické úpravy, které byly přijaty.

Styk: činí dotaz ve věci zákazu agrární strany a upozorňuje, že je to třeba udělat tak, aby její členové nenesli Kainovo znamení.

Gottwald: My jsme všichni zajedno v tom, že určité politické strany nemají být připuštěny. Ale je tu omezení tím, že je řečeno „politicky odpovědným funkcionářům“.

Dále bylo podáno ještě několik konkrétních návrhů o maďarských školách, o stanovení cen, o správě podniků a zajištění majetků. Tyto návrhy byly okamžitě ve shodě formulovány a zapísány do textu navrhovaného programu vlády.

Laušman: poté konstatoval, že první čtení programu vlády Národní fronty Čechů a Slováků bylo schváleno a že zbývá nyní ještě obdržeti souhlas lidovců, kteří se dnešního projednávání kapitoly šesté nezúčastnili.

Šrámek, který se mezitím dostavil do schůze, prohlašuje: Doložku k hlavě šesté musíme

¹ Mezitím totiž prezident Beneš požádal sovětskou vládu, aby se připojení Zakarpatské Ukrajiny provedlo později. Sovětská vláda s tím projevila souhlas. (B. Laštovička, V Londýně za války, str. 545.)

ještě uvážit a potom vám to povíme. Na každém slovíčku záleží a proto nám to rače ponechat na úvahu.

Pokračování diskuse o struktuře vlády.

Slánský: konstatuje, že jsme se včera dohodli na dvou změnách:

1. že ministerstvo školství má se jmenovat Ministerstvo školství a osvěty;
2. že do Hospodářské rady má náležet také ministr ochrany práce a sociální péče.

Šrámek: Neznám toho, na čem jste se včera usnesli, ale mám některé poznámky. Navrhuje se předsednictvo vlády. To je něco nového proti dosavadnímu zřízení, to je něco proti znění ústavy. Dosud byl pouze předseda vlády a náměstek neměl žádných práv a byl volen vládou samotnou. Rád bych znal, proč se opouští kontinuita ústavní. Náměstka volila vláda z ministrů, kteří už byli jmenováni. Teď se to staví jinak. Náměstký má patrně jmenovat prezident. Má-li to nahražovat pětku a má-li to být politický kabinet ve vládě, proti tomu nejsem. Ta instituce politického kabinetu je dobrá, ale nemůže jej volit vláda, nýbrž musí jej jmenovat také prezident republiky.

Co to je „operativně řídí“? V ústavním právu to není. Rozumím-li dobře, předsednictvo se má dohodovat a ne rozhodovat. A když se jen dohoduje, nemůže řídit, neboť vše musí být schváleno ministerskou radou, celou vládou. Chci vědět, zda je myšleno, že rozhoduje vláda.

Gottwald: Všechny věci důležité rozhodne ministerská rada ve svém celku. Představoval jsem si to tak, že to, co rozhodoval předseda vlády, o tom učiní rozhodnutí předsednictvo. Předsednictvo také rozhodne o věcech, o kterých dříve rozhodovalo kolegium ministrů.

Šrámek: Kolegium nikdy nic nerozhodovalo.

Gottwald: Například prohlášení vlády, které by byl dělal předseda, učiní a dohodne předsednictvo. Nebo jiný příklad: předsednictvo může vyřizovat věci přímo s ministrem a určí směrnice jeho práce.

Šrámek: Když už to vláda jednou usnesla, pak nechť už kontrolu provádí předsednictvo.

Stránský: Rozuměli jsme otázce tak, jak ji teď vyložil Gottwald. Mimo jiné je tu též řečeno rozdělení kompetence, které bylo dosud dost mlhavé. A hned bych také položil otázku solidární odpovědnosti.

Gottwald: Ovšem.

Stránský: Když platí solidární odpovědnost, tak to akceptuju. Vždy jsme stáli na tom, že vláda je pánem veškerých resortů. Rozumím tomu tak, že nejdřív to dělá ten operativní orgán.

Šrámek: V ústavě je to tak, že o každé politické věci musí vláda rozhodovat kolektivně. Jestli je jakýkoliv problém, vždycky je možné kolegiální usnesení vlády o každé politické věci. Dále mne zajímá, jaký počet ministrů musí být přítomen, aby se mohlo rozhodovat. Soudím, že platí tedy podle zásady kontinuity ústava. Tam stojí, že vedle předsedy musí být přítomna více než polovina členů vlády.

Táže se, zda postačí jen přítomnost předsedy, když tu máme předsednictvo.

Gottwald: Myslím, že musí být přítomna většina předsednictva a většina resortních členů vlády.

Dršina: Kolik to tedy činí? Máme předsedu a pět náměstků. Je nadpoloviční většina, když je přítomen předseda a dva náměstkové anebo musí být přítomni čtyři členové předsednictva, ať už je mezi nimi předseda nebo ne?

Gottwald: Většina předsednictva jsou čtyři členové a nemusí mezi nimi být předseda.

Šrámek: Je náměstek ministra ve společných resortech ministr?

Gottwald: Ano.

Šrámek: Co když budou mít rozdílné mínění?

Gottwald: To je právě cíl umožnit, aby mohlo být rozličné mínění.

Šrámek: Ale když bude právoplatným členem vlády, pak mohou hlasovat proti sobě.

Gottwald: V resortu samém patří slovo ministrovi, ale náměstek se může odvolat k vládě.

Šrámek: V průmyslu poživatin bude velmi těžké rozhodovat, co patří do průmyslu a co do zemědělství. Hospodářská rada má snad příliš velký počet členů. Proč tam je zástupce SNR? Znamená to, že když bude zemský výbor moravský, že tam bude také zástupce tohoto výboru? Dále. Ten úřad je podřízený všem těm ministrům, kteří jsou v Hospodářské radě, a není tedy souřadný. Teď pokud jde o Vojenskou radu. Měli jsme tak zvanou radu obrany státu. Generálové tam měli jen hlas poradní. Poněvadž tu nic nestojí, mají tedy mít hlas jako ostatní členové. Pak žádám, aby ministr vnitra byl v pořadí uveden před hlavním velitelem. Rád bych ještě věděl, co jsou to „věci vojensko politického rázu“?

Fierlinger: Na příklad poměr k sovětské armádě.

Styk: Zapomnělo se na vodohospodářstvo, které bylo v resortu zemědělství. Dále na stavby pozemní, na t. zv. kotelní komise; policejní technickou službu báňskou, regulaci řek a stavbu přehrad, to je nutné zařídit.

Gottwald: Vodohospodářské věci zemědělské patří do zemědělství, regulace řek, pokud jde o splavnění, do říční dopravy, a přehrady, to je ministerstvo průmyslu.

Ursíny: Když oddělíme zahraniční obchod, pro vnitřní obchod mnoho kompetence nezbude. Je otázka, zda by nebylo lepší ponechat ministerstvo průmyslu a obchodu a zřídit ministerstvo veřejných prací.

Slánský: Ohledně předsednictva: Předsednictvo vlády má být v první řadě politickým vedením vlády. Všichni víme, co to bylo, když ta pětka byla mimo vládu. Nechceme, aby ministerstva byla často doménou politických stran nebo bank, svazu průmyslu a pod. Pokud jde o slovo „operativní“, význam spočívá v tom, že předsednictvo má pohotově zasahovat. O tom, jaká většina má být přítomna, může vláda přijmout regulativ o právoplatném usnášení.

Styk: Ohledně předsedy státního revisního úřadu a jeho zástupce žádá, aby jeden byl Čech a druhý Slovák. Oba má jmenovat vláda a ne předsednictvo.

Stránský konstatuje, že podle návrhu struktury předsednictvo vlády si může povolát resortního ministra a projednat s ním záležitosti ministerstva a naopak resortní ministr si může vyžádat slyšení u předsednictva.

Gottwald: Ano.

Tím je diskuse o struktuře vlády skončena.

Návrh na politické rozdělení funkcí ve vládě.

(Přednáší Slánský).

Slánský: Především navrhujeme, aby byly přijaty dvě zásady:

1. Že členem vlády může být jen ten, kdo souhlasí s programem vlády a kdo jej podepíše.
2. Že nemůže být členem vlády nikdo z těch, kdo byl členem vlády v době druhé republiky, po 30. září 1938 v zemích českých i na Slovensku, stejně jako nikdo z těch, kdo se po 15. březnu 1939 těžce kompromitoval. A přirozeně nikdo, kdo byl členem vlády protektorátu, nebo tzv. slovenské vlády.

Jak z návrhu struktury vlády vysvítá, navrhujeme šest členů předsednictva a 16 resortních ministrů. Pokud jde o národnostní rozdělení, navrhujeme, aby Slováci měli v předsednictvu dva členy, z resortních ministerstev čtyři a dále tři náměstky ministrů nebo státní tajemníky. Byl tu návrh, aby se neříkalo náměstek ministra, nýbrž státní tajemník s právem ministra. Byl by to tedy politický státní tajemník. Doporučujeme, aby taková změna byla přijata.

V předsednictvu budou zastoupeny všechny politické strany (stejným) počtem členů. Celkové zastoupení českých politických stran v předsednictvu a v resortech navrhujeme, aby bylo takové: sociální demokraté ... 3, národní socialisté ... 3, komunisté ... 3, lidovci ... 2.

A dále, aby ve vládě bylo pět neutrálů, kteří jsou buď odborníky nebo osobnosti celonárodního významu. Máme na mysli konkrétně tyto osobnosti: Masaryka pro ministerstvo zahraničí,

gen. Svobodu pro ministerstvo národní obrany, prof. Nejedlého pro ministerstvo školství a osvěty, gen. Hasala pro dopravu a kpt. dr. Škvařila pro ministerstvo zdravotnictví.

Resortní ministerstva doporučujeme rozdělit takto:

Slováci by měli ministerstvo zemědělství, financí, ochrany práce a soc. péče, ministerstvo vnitřního obchodu. Češi by měli tato resortní ministerstva: soc. demokraté — ministerstvo průmyslu a ministerstvo výživy, národní socialisté — ministerstvo zahraničního obchodu a ministerstvo spravedlnosti, komunisté — ministerstvo vnitra a ministerstvo informací a lidovci — ministerstvo pošt.

(Zástupci jednotlivých skupin učinili na to prohlášení, že se o návrhu poradí a že své stanovisko přednesou na příští schůzi).²

AÚD KSC Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[135]

1945, 27. březen. Moskva. — Zázpis o jednání české a slovenské delegace o složení nové československé vlády.

Předsedal: J. David.

David konstatuje, že na pořadu jsou dva body, a to jednak dokončení jednání o programu vlády a za druhé diskuse o politickém složení nové vlády.

Hála: čte prohlášení delegace lidové strany: „Pokud jde o kapitolu šestou souhlasíme s navrženým textem, při čemž jsou nám směrodatná vysvětlení se slovenské strany, že se tím v meritu nijak nepředbývá konečná dohoda Čechů se Slováky až bude osvobozena celá Československá republika.“

David konstatuje, že tím je dosaženo dohody mezi všemi účastníky porady o programu nové

² Ihned po skončení schůze oznámil dr. Stránský dr. H. Ripkovi do Londýna stav jednání a návrhy komunistů. Telegrafoval mimo jiné: „Ve věci Fierlingera naše stanovisko dosud nezměněno, ale pochybuji, že je uhájíme, zjistíme-li, že by president nakonec ustoupil. Ježto komunisté na Fierlingerově premii budou asi trvat, jeví se jako druhá alternativa jenom jiný soc. demokrat, konkrétně Laušman, a to buď i naše rozpaky. Zítřka nás přijme president a zjistíme, jak daleko můžeme jít.“

Jednání o vládním programu skončeno až na pasu o Slovensku, kde jen my a Hála se zdráháme přijmout závazek vlády, že bude působit, aby se na Slovensku po vzoru SNR konstitoval na trvalo orgán vládní a zákonodárný, neboť Slováci, komunisté a po slabém odporu i soc. dem. na takovém závazku trvají, i když vyhrazují kompetenční rozdělení mezi slovenskou vládou a vládou ústřední pozdější dohodě s Čechy. Také zde si zítřka zjistíme nosnost našeho stanoviska.

Majer je při nejlepší vůli zcela bezmocný, protože jeho spoludelegáti Fierlinger, Laušman-Pacák-Bečko se pod nátlakem vyřadil sám — podřizují se každému pokynu komunistů.“ (VHA Praha, f. SSSR, Čs. voj. mise, 3/3/2/b.)

Představitelé československých socialistů v Londýně sledovali přirozeně s napětím průběh jednání v Moskvě, o němž byli denně informováni hlavně dr. Stránským. Směrnicemi, zasílanými zástupcům československých socialistů v Moskvě se snažili ovlivňovat průběh jednání, přirozeně ve snaze zachovat co nejvíce pozici české buržoazii. Tak v depeši, která byla odeslána 29. 3. 1945 a nemohla již mít přirozeně na jednání vliv, píše:

„Děkujeme za zprávu a zejména za to, že se dále vytrvale snažíte hájit naše stanovisko. Stále se domníváme, že by bylo lépe, aby min. předsedou byl Gottwald než Fierlinger. Do poslední chvíle ve věci slovenské hajte naše stanovisko proti dualismu. Trvejte zásadně na tom, že bez hlasu zástupců domova z českých zemí nikdo není oprávněn rozhodovat o příští struktuře státu. Musí-li být náměstci v některých resortech, ať jsou členy vlády. Postrádáme společného min. financí a dopravy. Nemělo by se ve vládě a předsednictvu zapomínat na část zemědělců z českých zemí.“

Fürth, Klecanda, Kleinberg, Maxa, Ripka, Slávik, Smetánka.“ (VHA Praha. Čs. voj. mise v SSSR, kart. 3, inv. j. 3.)